

СОЦІАЛЬНА ІНФОРМАТИКА

УДК 378.018.43

DOI <https://doi.org/10.32838/2710-4656/2021.3-2/43>

Маковійчук Л. В.

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

НОВІ ПІДХОДИ ДО СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ: ЗМІШАНЕ Й ОНЛАЙН-НАВЧАННЯ

У статті розглядається поняття змішаного й онлайн-навчання, визначаються зміни в освітній інформаційній структурі сучасного суспільства, що спричинило розробки та впровадження нових освітніх послуг, створених на базі дистанційних технологій. Змішане й онлайн-навчання сьогодні є особливо актуальним у сфері підготовки молоді різного віку, соціального рівня та різної мотивованості у навчанні. Дистанційне навчання розглядається як засіб модифікації сучасної системи навчання, яке стає актуальним у зв'язку зі швидким розвитком новітніх інформаційних технологій. Аналізуються актуальні питання щодо впровадження змішаної форми навчання у закладах вищої освіти.

Висвітлені й описані актуальні проблеми формування компетентності викладача у сфері змішаного й онлайн-навчання, визначені переваги та недоліки його використання у навчальному процесі. Перераховані адміністративні виклики, які існують для викладачів і пов'язані з переведенням їх роботи в онлайн-середовище, з навчанням і підвищенням рівня кваліфікації, щоб зрозуміти, як отримати максимальну користь і віддачу від онлайн-середовища.

У статті також розглянута специфіка застосування змішаного й онлайн-методів навчання як засіб покращення рівня вищої освіти студента. Описані сучасні особливості та проблеми дистанційної освіти (змішаного й онлайн-навчання). Визначається найбільш корисний аспект підходу до онлайн-навчання.

Впровадження змішаного навчання демонструє вдосконалення у навчанні, ставленні та залученні студентів внаслідок інтеграції змішаних підходів у викладанні та навчанні. Різні пробні варіанти змішаного навчання пропонують більше можливостей для персоналізації навчання. Змішане навчання – це поєднання різних режимів навчання, скоординованих таким чином, щоб допомогти студентам досягти власних освітніх цілей.

Ключові слова: змішане навчання, дистанційне навчання, онлайн-навчання, інформаційні технології, переваги, недоліки.

Постановка проблеми. Упровадження нових підходів до сучасної системи освіти, а саме змішаного й онлайн-навчання, у навчальному процесі закладу вищої освіти формує нові можливості реалізації принципів дистанційного навчання, позитивно впливає на діяльність студентів, їхню активність, мотивацію, свідомість, надає можливості та забезпечує умови переходу від навчання до самоосвіти. Нині питання організації змішаного й онлайн-навчання у ЗВО стає особливо актуальним, оскільки надзвичайно стрімко розробляються та розвиваються нові ІТ-технології, які ефективно використовуються у навчальному процесі ЗВО, особливо за умов пандемії COVID-19. Застосування інформаційних технологій в останні

роки значно змінило саму освіту, змішане й онлайн-навчання стало одним із найперспективніших напрямів розвитку освіти у сучасному світі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останніми роками швидко розвивається змішане й онлайн-навчання. Проблематику змішаної та дистанційної освіти у своїх роботах вивчали закордонні та вітчизняні вчені, такі як: Дж. Мунен, Р. Деллінг, Г. Рамбле, Д. Кіган, М. Сімонсон, М. Мур, А. Кларк, М. Томпсон Н. М. Болюбаш, О. Г. Кіріленко, М. В. Коваль, О. Ф. Мусійовська, Є. М. Смирнова-Трибульська, О. В. Хмель, П. І. Підкасистий, С. В. Шокалюк, Р. В. Шульміна, Б. І. Шуневич, І. Козубовська, В. Олійник, Є. Полат, А. Хуторський та ін. Проте застосування

вищезгаданих нових підходів у системі сучасної освіти потребує подальших досліджень.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження актуальності змішаного й онлайн-навчання та визначення основних проблем впровадження дистанційного навчання в освітній процес закладів вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. За дотехнологічних часів традиційні методи навчання значною мірою залежали від друкованих матеріалів, оскільки завдання в аудиторії виконувалися з підручника, а домашні завдання, у свою чергу, заповнювалися у зошиті, однак зараз домінування технологій і їх місце в освіті змінило її загалом. Кінець ХХ і початок ХХІ ст. правдиво називають порою інформаційних технологій. Поява такої техніки, як персональні комп'ютери та ноутбуки зробило їх надзвичайно зручним інструментом для практичного застосування у різних сферах людської діяльності, включаючи університетську освіту. Розвиток мультимедійних технологій, за допомогою яких у процесі навчання можна використовувати різні інформаційні формати, такі як текст, графіка, відео, звук та анімація, спонукав дедалі частіше застосовувати комп'ютерні технології в системі вищої освіти. За допомогою комп'ютера можна опрацьовувати різні види діяльності, такі як читання, аудіювання, письмо та говоріння. Інтерактивний спосіб використання мультимедійних засобів може залежно від завдання, трансформувати комп'ютер у викладача, який навчає, співрозмовника, котрий допомагає обговорювати різні теми, залежно від потреб і бажань особи, яка навчається, що, у свою чергу, урізноманітнює діяльність студента, внаслідок чого процес навчання стає захопливим і викликає більше зацікавлення. Як зазначає Ч. Чжень: «Мультимедіа – це той спосіб подачі інформації, який, використовуючи різні звуки, зображення, анімацію та інші ефекти, сильно зацікавлює студентів» [10]. Із прогресом технологій навколо нас видозмінюється процес навчання. Ми бачимо, що можливості методів онлайн-навчання сприяли новому підходу до викладання, який може доповнити аудиторне навчання. Викладачі усвідомлюють, що викладання та навчання можна проводити поза класом, і воно має величезні переваги для тих, хто навчається.

Сьогодні невідкладно постає питання дистанційного навчання в освітньому процесі, що є необхідним для забезпечення його ефективності у майбутньому. За останні роки інформаційні технології внесли суттєві зміни в навчальний процес багатьох країн світу. Почали з'являтися нові педа-

гогічні підходи, за допомогою яких навчаються сотні тисяч людей. С. П. Кудрявцева з огляду на досвід різних навчальних закладів світу виокремлює мотиваційні причини багатьох країн світу до переходу на дистанційне навчання:

- поліпшення якості навчання;
- переваги нових інформаційних технологій;
- зростаючий попит на нову форму навчання;
- отримання доходів;
- можливість постійної взаємодії викладачів і студентів;
- необхідність виживання в інформаційному суспільстві;
- можливість скорочення витрат на реорганізацію освіти [2].

Особливе місце серед нових підходів до навчання заслужило змішане (blended learning) і дистанційне навчання (distance learning). Згідно з нормативним документом «Положення про дистанційне навчання», яке затверджене наказом МОН України № 466 від 25 квітня 2013 р. дистанційне навчання – це «індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається переважно за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу...» [3, пп. 1.2]. Для організації дистанційного навчання необхідне спеціалізоване середовище із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій.

Перевагами такого навчання є змога вчитися та виконувати різноманітні завдання будь-де, будь-коли, у зручний для кожного час. Основна вимога такого навчання – це наявність комп'ютера [5, с. 152].

Що ж таке навчання в інтернеті? Цей підхід, по суті, є навчальним середовищем, яке існує онлайн. Студенти можуть займатися у власному темпі, виконувати домашнє завдання у зручний для себе час і самостійно керувати своїм навчанням. Найбільш корисним аспектом підходу до онлайн-навчання є більший обсяг даних, до яких можна під'єднатися, а це означає можливість відстежувати прогрес, аналізувати цифри та застосовувати отримані знання. Викладачі можуть створювати середовище онлайн-класу, де вони проводять інтерактивні заходи, різноманітні опитування, формувати кімнати для обговорення та пропонувати інші завдання, що базуються на командній роботі, і все це відбувається онлайн. Такий вид роботи дає можливість студентам перейти до виконання домашніх завдань поза межами аудиторії, займатися додатковим навчанням у час, коли зручно їм, оскільки Інтернет-середовище сприяє цьому.

Хоча дистанційне навчання дозволяє студентам проявити себе творчо під час виконання домашніх завдань, інколи виникають певні проблеми, оскільки цей підхід залежить від доступу до технологій, від надійного з'єднання з Інтернетом і від дисциплінованості самих студентів. Інколи, викладаючи інформацію онлайн, можна, наприклад, випадково вимкнути звук або просто відволіктися на інші речі у своєму телефоні.

Для викладачів існують адміністративні виклики, пов'язані з переведенням всієї роботи в онлайн-середовище, з навчанням і підвищенням рівня кваліфікації на платформі. Одна з основних умов інформатизації освіти – це готовність викладача застосовувати та використовувати комп'ютерні технології, що допоможе зробити навчальний процес доступнішим для молодого покоління й удосконалити його. В. Биков відзначає, що «у діяльності навчальних закладів усіх типів і рівнів акредитації проблемам інформатизації повинна приділятися першочергова увага» [1].

Змішане навчання може бути впроваджено, коли необхідно вирішити низку проблем, наприклад, якщо йдеться про університети, то комбіноване навчання може стати складовою частиною стратегії з усунення такої проблеми, як нестача аудиторій, а також способом заохочення співробітництва викладачів і студентів. Для викладачів такий підхід до навчання може надати нові можливості впровадження технологій і переходу до онлайн-навчання, а студентам пропонує зручне поєднання онлайн-навчання із соціально-навчальною взаємодією [4].

Але трохи тренувань і наявність чіткого плану у викладача може зробити онлайн-викладання дуже ефективним. Наприклад, якщо студенти з певних причин пропустили заняття, викладачі можуть їм надати онлайн-запис або PDF-файл, який містить огляд пропущеного матеріалу. У часи COVID-19, коли виникло питання, як взаємодіяти викладачу та студенту без фізичної взаємодії, студенти можуть відвідувати заняття з будь-якого місця, їм не потрібно фізично бути присутніми в аудиторії. Викладачі можуть надавати студентам інформацію у вигляді електронних або відеолекцій, а також проводити семінари, тренінги, практичні заняття онлайн [8; 9].

Отже, змішане навчання – це поєднання традиційного очного навчання й онлайн-навчання. Оптимальним підходом для застосування змішаного навчання є домашні завдання, що містять онлайн-елемент, оскільки це відкриває потік можливостей щодо збору інформації, розуміння навчальних звичок, а також сильних і слабких сто-

рін студентів. Виконання домашнього завдання онлайн дозволяє відстежувати все, і в цьому цінність такої роботи. Можна побачити, які студенти активно вчаться і скільки часу вони витрачають на кожну з дій, це надає викладачу більше інформації про ті сфери, у яких студенти досягають успіху або в яких мають певні проблеми. За допомогою таких даних можна побачити результати студентів і зрозуміти, де вони потребують більшої підтримки й уваги з боку викладача. Можливо, їм потрібна допомога із граматичними вправами або в аудіюванні. Такий підхід допоможе навіть викладачу подивитися по-іншому або змінити метод свого викладання та зосередитися на окремих сферах, зберігаючи традиційне середовище в аудиторії.

Особиста участь є ключовим елементом змішаного викладання, де викладач все ще може домогтися очної групової роботи та роботи над проектами особисто, а елемент домашнього завдання відмічається в мережі.

Впровадження змішаного навчання демонструє вдосконалення у навчанні, ставленні та залученні студентів внаслідок інтеграції змішаних підходів у викладанні та навчанні. Різні пробні варіанти змішаного навчання пропонують більше можливостей для персоналізації навчання та дають студентам можливість контролювати власне навчання. Студенти можуть змінювати свій темп навчання, вибираючи завдання / ресурси, які найкраще відповідають їх стилю навчання та рівню попередніх знань. Студенти можуть практикувати свої знання, навіть граючи в онлайн-ігри.

Студенти починають контролювати побудову своїх знань, оскільки вони менше залежать від традиційного навчання, їм надається більше самостійних завдань. Змінюють свою поведінку, щоб стати більш рефлексивними, колегіальними та співпрацюючими (залучення до командної діяльності) та більшою мірою сприймати відгуки викладачів, одногрупників і зовнішні відгуки. Залучення до більш рефлексивних завдань і завдань самоконтролю також покращує їх розуміння. Зміни у стосунках між викладачем і студентом також були помічені, коли студенти отримали право діяти як керівники, тренери, наставники та технічні експерти.

Змішане навчання – це поєднання різних режимів навчання та матеріалів, скоординованих таким чином, щоб допомогти студентам досягти власних освітніх цілей і завдань ефективніше, ніж за навчання за традиційних умов. Комбіноване навчання поєднує в собі найкращі аспекти онлайн-роботи та проводиться індивідуально або в непе-

ликих групах. Отже, можна виокремити основні характерні риси змішаного й онлайн-навчання:

1) Змішане навчання ефективне. Комбіноване навчання є ефективнішим за традиційні методи, оскільки учні можуть зосередитися на новій лексичі чи вимові, одночасно використовуючи свої онлайн-матеріали для особистого навчання у зручний для себе час. Під час інтерактивних занять викладач може працювати зі студентами так, щоб підтримати їх унікальні потреби та цілі. Аудиторний час не витрачається на вивчення матеріалу, який студенти вже опрацювали або який вони можуть практикувати самостійно. Навчання максимально покращується завдяки ефективнішому та доцільнішому використанню навчального часу в кожному середовищі.

2) Змішане навчання мотивує. Контроль відстеження й оцінювання, впроваджений у змішане навчання, дозволяє учням отримувати миттєвий зворотний зв'язок і відстежувати власний прогрес, що допомагає їм залишатися більш мотивованими у досягненні власних бажаних цілей і завдань.

3) Змішане навчання гнучке. Передові технології дають студентам більший вибір і можливість контролювати процес свого навчання. Комбіноване навчання дозволяє миттєво отримати доступ до інформації в будь-якій точці світу, якщо учень має комп'ютер або смартфон і підключення до Інтернету. Навчання в режимі реального часу, очне чи віртуальне, ґрунтується на доступності студента та забезпечує більшу гнучкість, на відміну від традиційних навчальних середовищ, коли учні мають відвідувати заняття у визначену дату та час.

Отже, змішане навчання має як свої переваги, так і недоліки. До переваг належать:

- ефективність використання часу;
- вільний доступ до навчання з будь-якого місця, де є інтернет;
- гнучкість та адаптивність, курс можливо корегувати, змінювати, додавати новішу інформацію, адаптувати до вимог студентів;
- контроль успішності та прогресу студентів;
- інтерактивність;
- значна аудиторія (широта охоплення);
- виконання домашнього завдання за комфортних умов, можливість навчання у зручний для студента час;
- можливість поєднання навчання з роботою, навчанням на іншій спеціальності;
- може ефективно використовуватися для розвитку інклюзивної освіти;
- урахування особистих характеристик студентів в організації співпраці з викладачем [7].

До недоліків змішаного навчання можна віднести:

- необхідність внутрішньої мотивації для навчання та жорсткої самодисципліни;
- проблема автентифікації й ідентифікації користувача;
- час, необхідний викладачу, щоб розмістити необхідний навчальний матеріал у мережі;
- час, необхідний викладачу, щоб навчитися застосувати цей метод і зробити його ефективним;
- час, необхідний викладачу, щоб показати студентам, як використовувати засоби технологій і що від них очікується;
- певна частина вільного часу, яку студент вимушений витратити на навчання [6].

Висновки і пропозиції. Таким чином, розвиток змішаного й онлайн-навчання відкрив нову еру в дистанційній освіті та сприяв розширенню освітніх можливостей, охоплюючи людей різних географічних регіонів, тим самим надаючи студентам глобальний доступ до освіти. Нові підходи до навчання розв'язують проблему обмеження часу та місця щодо надання навчального досвіду студентам, які знаходяться на відстані, дозволяє гнучкі режими навчання, завдяки чому студенти можуть контролювати свій шлях навчання, темп і непередбачені ситуації. Незважаючи на можливість, існують і підводні камені онлайн-навчання пов'язані з його обмеженою здатністю залучати студентів до процесу навчання, якщо тільки студенти не самомотивовані, не активні та не мають сильних організаторських здібностей у своїх навчальних звичках.

Серед основних переваг виокремлено мобільність, вільний доступ до навчання, широту охоплення значної аудиторії, зручність, інтерактивність, індивідуальний підхід. Основними недоліками варто вважати проблеми мотивації, ідентифікації, розвитку самодисципліни та комунікативних навичок.

Змішане навчання останнім часом стало широко застосовуватися серед академічних установ і приватних компаній, які мають багато можливостей, пов'язаних із часом і місцем. Основним завданням змішаного навчання є подолання недоліків онлайн-навчання та використання різноманітних стратегій послідовності навчальних занять, а також для досягнення вищих результатів навчання.

Причини використання змішаного навчання охоплюють вдосконалену педагогіку, легкий доступ до знань, більше взаємодії між студентами, особисту присутність, економічну ефективність і простоту перегляду навчального змісту.

Список літератури:

1. Биков В. Ю. Сучасні завдання інформатизації освіти. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2010. № 1 (15).
2. Кудрявцева С. П., Колос В. В. Міжнародна інформація : навчальний посібник. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2005. 400 с.
3. Положення про дистанційне навчання / Наказ МОН України № 466 від 25 квітня 2013 р. (із змінами згідно з наказами МОН № 660 від 01 червня 2013 р., № 761 від 14 липня 2015 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13>.
4. Теорія та практика змішаного навчання : монографія / Кухаренко В. М., Березенська С. М., Бугайчук К. Л. та ін. ; за ред. В. М. Кухаренка. Харків : Міськдрук, НТУ ХПІ, 2016. 284 с.
5. Шабанов Г. А. Методические проблемы реализации информационных технологий в дистанционном образовании студентов вуза. *Инновационные информационные технологии*. 2012. № 1. С. 167–169.
6. Andrade, D. Blended Learning – What is it, Pros/Cons, Tips and Resources. URL: <http://educationaltechnologyguy.blogspot.co.uk/2015/02/blended-learning-what-is-it-proscons.html>.
7. Bickerton, Ph. 7 Reasons Blended Learning is The Future of Training. URL: <http://trainingstation.walkme.com/7-reasons-blended-learning-future-training/>.
8. Difference Between e-Learning and Online Learning. URL: <https://www.eztalks.com/elearning/difference-between-elearning-and-online-learning.html>
9. What's the Difference Between Online Learning and Distance Learning? URL: <https://www.aeseducation.com/blog/online-learning-vs-distance-learning>.
10. Zhang Zhen. The Use of Multimedia in English Teaching. *US-China Foreign Language*. March 2016. Vol. 14. № 3. P. 182–189.

Makoviichuk L. V. NEW APPROACHES TO THE MODERN EDUCATION SYSTEM: BLENDED AND ONLINE LEARNING

The article considers the concept of blended and online learning, identifies changes in the educational information structure of modern society, which led to the development and implementation of new educational services created on the basis of distance technologies. Blended and online learning is especially relevant today in the field of training young people of different ages, social levels and different motivations in learning. Distance learning is seen as a means of modifying the modern learning system, which is gaining relevance due to the rapid development of new information technologies. Topical issues related to the introduction of a mixed form of education in higher education institutions are analyzed.

The current problems of teacher competence formation in the field of blended and online learning are highlighted and described, the advantages and disadvantages of its use in the educational process are identified. Listed are the administrative challenges that exist for teachers and related to the transfer of their work to the online environment, training and retraining to understand how to get the most out of the online environment.

The article also considers the specifics of using blended and online teaching methods as a means of improving the level of higher education of students. The paper describes modern features and problems of distance education (blended and online learning). The most useful aspect of the online learning approach is identified.

The introduction of blended learning demonstrates improvements in teaching, attitudes and student involvement as a result of the integration of blended approaches in teaching and learning. Different trial blended learning options offer more opportunities to personalize learning. Blended learning is a combination of different learning modes, coordinated in such a way as to help students achieve their own educational goals.

Key words: *blended learning, distance learning, online learning, Information Technology, advantage, disadvantage.*